Engels als voertaal in de opleidingen TMA en IBL

Eindrapport

Jop van Amelsvoort
Frank Peters

Nijmegen, 5 januari 2011

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt

© 2011 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1 Probleemstelling en onderzoeksaanpak 1
1.1 Inleiding 1
1.2 Vraagstelling 1
1.3 Onderzoeksaanpak 3

2 Opvattingen over Engels als voertaal in de opleiding TMA 7
2.1 Opvattingen van werkgevers 7
2.2 Opvattingen van alumni 10
2.3 Opvattingen van zittende studenten 13

3 Opvattingen over Engels als voertaal in de opleiding IBL 17
3.1 Opvattingen van werkgevers 17
3.2 Opvattingen van alumni 20
3.3 Opvattingen van zittende studenten 23

4 Resultaten onderzoek potentiële studenten 27
4.1 Bekendheid met en interesse voor TMA en IBL 27
4.2 Engels als voertaal in de opleidingen TMA en IBL 29

5 Conclusies 33
5.1 Inleiding 33
5.2 Engels als voertaal in de opleiding TMA 33
5.3 Engels als voertaal in de opleiding IBL 34

BIJLAGE 37

1 Probleemstelling en onderzoeksaanpak

1.1 Inleiding

De Rotterdam Business School (RBS) is onderdeel van de Hogeschool Rotterdam en biedt economische opleidingen aan op twee niveaus; 3 opleidingen op bachelorniveau en 4 op masterniveau. De voertaal van de bacheloropleidingen Trade Management gericht op Azië (TMA) en International Business and Languages (IBL) is Nederlands, de overige bachelor- en masteropleidingen zijn Engelstalig. Met de keuze voor Engels als voertaal versterkt RBS de internationale studieomgeving van het instituut, worden studenten voorbereid op hun latere internationale werkkring en zijn de opleidingen toegankelijk voor studenten die het Nederlands niet of onvoldoende beheersen. Vraag is daarom of niet ook de beide Nederlandstalige bacheloropleidingen volledig Engelstalig zouden moeten worden. RBS heeft het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) gevraagd onderzoek te doen naar de opvattingen van studenten en werkgevers hierover.

1.2 Vraagstelling

De opleidingen TMA en IBL

Zoals aangegeven maken de voltijdse bacheloropleidingen TMA en IBL deel uit van de Rotterdam Business School. TMA is gestart in 1998 en wordt ook aangeboden door de Hogeschool van Amsterdam. IBL is gestart in 2002 en kan bij 14 hogescholen worden gevolgd. Jaarlijks starten in Rotterdam ruim 200 studenten met een van beide opleidingen (zie tabel 1.1).

Tabel 1.1 – Instroom in de opleidingen TMA en IBL van de Rotterdam Business School

Opleidingen	Studiejaren				
	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
TMA	121	124	109	112	82
IBL	109	145	103	124	133

Bron: HBO-raad

De opleiding TMA leidt beroepkrachten op voor managementfuncties in de handel tussen Nederland en een aantal Aziatische landen en regio's: India, China, Taiwan, Japan, Korea en de regio Zuidoost Azië (onder andere de Filippijnen, Thailand, Vietnam, Cambodja, Singapore, Maleisië en Indonesië). Voorbeelden van dergelijke managementfuncties zijn: manager van een businessunit, export- of importmanager, sales manager, logistiek manager, agent, inkoopmanager en business analist[1].

1 Bron: *Beroepsprofiel van de opleiding Trade Management gericht op Azië (TMA)* (2009). Rotterdam: RBS.

De opleiding IBL is een economische beroepsopleiding die studenten voorbereidt op het internationaal georiënteerde zakenleven. Basis van de opleiding is het Landelijke beroeps- en competentieprofiel 2009 dat is opgesteld door het landelijk overleg van de opleidingen IBL. Uit dit profiel blijkt dat de opleiding IBL studenten opleidt tot professionals voor internationale functies in zowel het midden- en kleinbedrijf als multinationals. Dit zijn functies op gebieden als internationale verkoop, export, import, communicatie en internationaal relatiebeheer[2].

Engels als voertaal

De afgelopen jaren heeft het Engels als voertaal in het onderwijs een hoge vlucht genomen. In het hoger onderwijs heeft dat te maken met de invoering van de bachelor-masterstructuur en Engelstalige masters[3]. Momenteel worden er in het hoger onderwijs volgens het Nuffic bijna 1.500 geheel Engelstalige studieprogramma's aangeboden, variërend van korte trainingen tot volledige bachelor- en masteropleidingen[4].

Uit het grote aantal websites en artikelen over invoering van Engelse als voertaal in het onderwijs, wordt duidelijk dat dit zowel voor- als tegenstanders kent. Zonder uitputtend te zijn, geven we de meeste genoemde argumenten voor en tegen:

Argumenten voor:
- Nederland is een klein taalgebied en om te kunnen communiceren met anderstaligen is het gebruik van Engels als voertaal geschikter dan de Nederlandse taal;
- Engels versterkt het internationale profiel van het onderwijs, waardoor dat aantrekkelijker wordt voor (de betere) buitenlandse studenten (en docenten);
- Engels als voertaal helpt het hoger onderwijs in de Europese landen op elkaar te laten aansluiten;
- Engels verbetert de kwaliteit van het onderwijs (wellicht niet direct, maar wel op termijn);
- Engelstaligheid is van belang vanwege de doorstroom naar masteropleidingen (die veelal Engelstalig zijn) en de internationale carrièreperspectieven.

Argumenten tegen:
- het Nederlands is de officiële taal van Nederland en dus moet het onderwijs in het Nederlands worden verzorgd;
- taal is niet alleen middel maar ook doel, zoals actief kunnen deelnemen aan debat en een helder betoog kunnen houden;
- Engels als voertaal schrikt potentiële studenten af;
- Engelstalige studenten zouden een grote voorsprong krijgen ten opzichte van de Nederlandstaligen;
- invoering van Engels is een belemmering voor anderstaligen om Nederlands te leren;
- Engels als voertaal gaat ten koste van de kwaliteit van het onderwijs (want je drukt je het best uit in je eigen taal);
- de kosten kunnen behoorlijke oplopen, onder andere door de dure cursussen Engels voor docenten en omdat al het Nederlandstalige studiemateriaal in het Engels moet worden omgezet

2 Landelijk overleg IBL (2009*). IBL bekent kleur. Landelijk Beroeps- en competentieprofiel 2009.* Rotterdam: Landelijk overleg IBL.

3 Bronnen o.a.: Oosterhof, Albert (z.j.). *Het Engels voertaal aan onze universiteiten?*. Z.pl.:Commissie Cultureel verdrag Vlaanderen-Nederland; Mol, Itai (2006). Masteropleidingen massaal in Engels, de Volkskrant, 28 februari 2006

Let wel: het gaat hierbij om *argumenten* waarvan er bovendien een aantal op andersoortige opleidingen betrekking heeft dan de economische en internationaal georiënteerde opleidingen TMA en IBL. In het onderzoek is de respondenten (vooral potentiële studenten en werkgevers) met name gevraagd naar argumenten die betrekking hebben op de specifieke aard van het onderwijs en de instroom in beide opleidingen. Dat sluit ook aan bij de voorwaarden die de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) stelt aan bacheloropleidingen in Nederland die in aan andere taal worden aangeboden dan in het Nederlands. Artikel 7.2 van de WHW geeft aan dat dit onder ander het geval is "…indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode."

Onderzoeksvragen

In het onderzoek staan twee vragen centraal:
1. Welke opvattingen hebben studenten en werkgevers over Engels als voertaal in de opleidingen TMA en IBL?
2. In welke mate werken deze opvattingen door in hun perceptie van de aantrekkelijkheid van de opleidingen als (voor studenten) voorbereiding op een internationaal georiënteerd beroep en (voor werkgevers) leverancier van beroepskrachten die in de internationale handel kunnen functioneren.

Met *studenten* worden zowel potentiële, zittende en afgestudeerde studenten bedoeld en met *werkgevers* de afnemers van afgestudeerde studenten TMA en IBL.

1.3 Onderzoeksaanpak

Eerste fase: voorbereiding van het veldwerk
Om te beginnen zijn er topiclijsten opgesteld voor de enquêtes en interviews die in de tweede fase van het onderzoek zijn gebruikt. Dat is gebeurd door analyse van bij de RBS beschikbare gegevens over kenmerken van studenten en werkgevers. Ook de al eerder door de RBS geformuleerde vragen zijn daarbij betrokken. Resultaat van deze fase waren vier vragenlijsten, die voorafgaande aan het veldwerk met de opdrachtgever zijn besproken.

Tweede fase: gegevens verzamelen
Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, hebben we bij 4 groepen respondenten de opvattingen geïnventariseerd over Engels als voertaal in de opleidingen TMA en IBL: bij zittende studenten, potentiële studenten, alumni en werkgevers. Tevens zijn we voor elke groep respondenten nagegaan hoe hun opvattingen doorwerken in de perceptie van de opleiding. Kernvragen daarbij waren:
- voor studenten: leidt een Engeltalige opleiding TMA of IBL in hun ogen tot een betere voorbereiding op een internationaal georiënteerd beroep en zijn potentiële studenten daarom eerder geneigd voor een dergelijke opleiding te kiezen?
- voor werkgevers: is een Engelstalig opgeleide TMA'er of IBL'er een beter gekwalificeerde beroepskracht dan een functionaris die Nederlandstalig is opgeleid?

4 Bron: http://www.nuffic.nl/international-students/study-options

In tabel 1.2 geven we aan hoe we elk van de groepen respondenten hebben benaderd. De vragenlijst voor zittende studenten is verspreid en ingenomen door de opdrachtgever.

Tabel 1.2 – Opzet gegevensverzameling

Populatie	Omvang steekproef	Methode	Bron adressen
Potentiële studenten	305	Schriftelijke vragenlijst	Panel
Huidige studenten	318: waarvan 176 TMA en 142 IBL	Schriftelijke vragenlijst	RBS
Alumni	47, waarvan 36 TMA en 11 IBL	Schriftelijke vragenlijst	RBS
Werkgevers	65, waarvan 36 TMA en 29 IBL	Telefonisch interview	RBS

Potentiële studenten
Voor het onderzoek is een panel van potentiële studenten benaderd in de Regio Rotterdam en omstreken. De regio strekt zich uit over een deel van de Randstad, inclusief Den Haag en Utrecht, Zeeland en West- Brabant, inclusief Bergen op Zoom en Breda.

De 305 respondenten volgen momenteel een opleiding in het laatste of één na laatste jaar van het havo (50 procent), het vwo (25 procent) of het mbo (25 procent). De havo- en vwo-leerlingen volgen de profielen Economie en maatschappij (37 procent), Natuur en Gezondheid (31 procent), Natuur en Techniek (28 procent) of Cultuur en Maatschappij (19 procent). Circa 10 procent van de leerlingen volgt twee profielen. De mbo-leerlingen volgen een opleiding op het gebied van Economie (59 procent), Zorg en Welzijn (21 procent) of Techniek (20 procent).
De meeste leerlingen willen na afronding van hun huidige opleiding een vervolgopleiding gaan volgen. Daarbij denkt twee derde aan een hbo-opleiding en een kwart van de leerlingen overweegt een vervolgopleiding aan een universiteit.
Wat betreft richting van de vervolgopleiding denkt een derde aan Economie/handel/administratie (35 procent), een kwart aan Zorg/Welzijn/Gedrag en Maatschappij (26 procent), een vijfde aan Techniek/IT (19 procent) en een tiende aan Taal/Cultuur (10 procent).

Huidige studenten
Aan het onderzoek is deelgenomen door 318 studenten. 176 van de opleiding TMA en 142 van de opleiding IBL. Het grootste deel van de studenten zit in de beginfase van opleiding. Vrijwel alle studenten IBL en ruim driekwart van de studenten TMA zit in het eerste of tweede leerjaar. Een relatief klein deel van de studenten (31 procent voor TMA en 11 procent voor IBL) heeft inmiddels stage gelopen.
De TMA studenten hebben als vooropleiding met name het hbo (62 procent) of het mbo (30 procent) gevolgd. Uitgesplitst naar profielen heeft ruim de helft een hbo-opleiding met als profiel Economie en Maatschappij; 10 procent heeft een van de andere hbo-profielen gevolgd. Een kwart van de studenten heeft een mbo-opleiding op niveau 4 in een economische richting; de andere 5 procent is opgeleid in een andere richting of op een ander niveau.
Van de IBL studenten heeft 74 procent een vooropleiding op hbo-niveau, 21 procent op mbo-niveau en circa 4 procent op vwo niveau. 58 Procent volgde het hbo-profiel Economie en Maatschappij; 16 procent volgde een ander hbo-profiel, met name Cultuur en Maatschappij. 15 Procent van de IBL-studenten is opgeleid op mbo niveau 4 en in een economische richting; 6 pro-

cent heeft een mbo-opleiding in een andere richting (met name toerisme) of op een ander niveau.

Alumni
Van de 36 alumni TMA die aan het onderzoek hebben meegedaan, heeft 58 procent een havo-opleiding genoten, op 3 na met als profiel economie en maatschappij. Ruim een kwart heeft een diploma op mbo-niveau, 8 procent op vwo-niveau en eveneens 8 procent op hbo niveau.
Na de opleiding TMA is een derde gaan werken in de richting van de opleiding. Ruim een derde (38 procent) is een nieuwe opleiding gestart, waarvan ongeveer de helft in dezelfde richting als de opleiding TMA. Op het moment van enquêteren heeft twee derde betaald werk, waarvan ruim de helft in de richting van de opleiding TMA. 29 procent van de alumni heeft geen betaald werk, voor het grootste deel zijn zij bezig met een (vervolg-)opleiding.
Een kwart van alumni die werken doet dat in het buitenland. 60 procent van de alumni communiceert tijdens het werk vaak in het Engels en het Nederlands. 6 procent communiceert bijna nooit in het Engels en 13 procent communiceert bijna nooit in het Nederlands.
De alumni beoordelen de eigen beheersing van het Engels en Nederlands als voldoende tot goed (89 procent voor Engels en 69 procent voor Nederlands). Geen van hen meent deze talen onvoldoende te beheersen.

Een kwart van de alumni is geboren buiten Nederland, in China (4x), Singapore, Indonesië, Suriname en Duitsland (elk 1x). Zij wonen 14 jaar of meer in Nederland. Ruim driekwart van de alumni is zelf in Nederland geboren, maar een groot deel van hen heeft een band met Azië via de ouders. Van 64 procent van de alumni zijn de ouders niet in Nederland geboren, maar in China (17x), Singapore, Hongkong en Indonesië (elk 3x). Daarnaast komen de ouders van drie alumni uit Suriname. Alle ouders wonen (op één na) 18 jaar of meer in Nederland.

De meeste alumni IBL (7) hebben havo-opleiding genoten, met als profiel economie en maatschappij. 3 hebben een diploma op vwo-niveau en 1 op hbo niveau. Na de opleiding zijn er 6 gaan werken en 4 een nieuwe opleiding gaan volgen en is er 1 op zoek naar werk. 9 alumni werken bij een bedrijf in Nederland, 1 werkt er in het buitenland. 8 alumni communiceren tijdens het werk (vaak of af en toe) in het Engels, 2 doen (dat bijna) nooit. Allemaal communiceren ze vaak in het Nederlands. De vragen over geboorteland van zichzelf en de ouders is de helft van de alumni niet beantwoord. De wel verkregen antwoorden rapporteren we niet gezien het zeer geringe aantal.

Werkgevers
Aan het onderzoek is deelgenomen door 65 werkgevers, 36 voor TMA en 29 voor IBL. De TMA bedrijven zijn voornamelijk gevestigd in Nederland (61 procent) of China (15 procent). Voor de helft van deze bedrijven wordt de interne communicatie in het Nederlands gevoerd en voor een derde van hen in het Engels. De externe communicatie wordt veelal gevoerd in de Engelse taal (64 procent) en in het Nederlands (27 procent). Van de IBL bedrijven is 43 procent in Nederland gevestigd, de andere in het buitenland, met name Duitsland (11 procent). De voertaal van de interne communicatie is voor 39 procent van de bedrijven Engels en voor 36 procent Nederlands. Voor ruim twee derde van de bedrijven is de voertaal van de externe communicatie Engels, voor een vijfde is dan Nederlands.

Derde fase: analyse en rapportage
In deze fase hebben we met behulp van de verzamelde gegevens de onderzoeksvragen beantwoord en voorliggende rapportage opgesteld waarin we verslag doen van de uitvoering van het onderzoek en de uitkomsten daarvan.

2 Opvattingen over Engels als voertaal in de opleiding TMA

2.1 Opvattingen van werkgevers

Oordeel over de opleiding TMA

De algemene aansluiting tussen de opleiding TMA en het werken in hun bedrijf wordt door de meeste respondenten als voldoende (56 procent) of goed (16 procent) beoordeeld. Ruim een kwart van de bedrijven (28 procent) meent echter dat de aansluiting matig is. Geen van de bedrijven beoordeelt de aansluiting tussen de opleiding TMA en het werken in hun bedrijf als slecht.

Op een aantal punten is doorgevraagd naar de aansluiting van de opleiding TMA en het verrichten van de stage en het werken in het bedrijf. Het gaat om de volgende punten:
- de beheersing van de Engelse en Nederlandse taal door stagiaires, om hun stage te kunnen verrichten;
- de beheersing van de Engelse en Nederlandse taal door afgestudeerden, om in het bedrijf te kunnen werken;
- de mate waarin de opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt;
- de mate waarin de opleiding een goede basis biedt om door te groeien in het werk.

Het merendeel van de bedrijven meent dat stagiaires de Engelse taal voldoende beheersen om hun stage te kunnen vervullen (90 procent). Ook afgestudeerden beheersen volgens de bedrijven het Engels voldoende om hun werk te kunnen verrichten (89 procent). De beheersing van het Nederlands wordt lager geschat: 77 procent van de bedrijven vindt het Nederlands van stagiaires voldoende en 73 procent vindt het Nederlands van afgestudeerden voldoende. Dit betekent dat ongeveer een kwart van de bedrijven het Nederlands van stagiaires en afgestudeerden inschat als niet voldoende.

Voor het merendeel van de bedrijven biedt de opleiding TMA aan afgestudeerden een voldoende tot goede basis, zowel om te starten op de arbeidsmarkt, als om door te groeien en zich verder te ontwikkelen in het werk.
De helft van de bedrijven meent dat de opleiding TMA voor de afgestudeerden een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt (tabel 2.1). Iets minder dan de helft (41 procent) acht de opleiding een goede basis om door te kunnen groeien in het werk. Voor 38 procent van de bedrijven is die basis voldoende om te starten en 48 procent acht de basis voldoende om door te groeien. Een tiende van de bedrijven meent echter dat de opleiding geen goede basis biedt om te starten en evenmin om door te kunnen groeien.

Tabel 2.1 – Inschatting van de mate waarin de opleiding TMA een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk (n=33)

	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	10	11
Biedt voldoende basis	38	48
Biedt een goede basis	52	41

Engels als voertaal voor de opleiding TMA

Van de werkgevers TMA is de helft voorstander van het volledig invoeren van Engels als voertaal voor de opleiding TMA. Een derde van de werkgevers staat daar neutraal tegenover. Bijna een zesde van de werkgevers heeft bezwaren tegen het invoeren van Engels als voertaal, voor de opleiding TMA, zij zijn daar tegenstander van. De groep voorstanders is ruim drie maal zo groot als de groep tegenstanders.

Tabel 2.2 – Voorstanders en tegenstanders van invoering van Engels als voertaal voor de opleiding TMA (in procenten; n=33)

	Engels als voertaal TMA?
Is daar voorstander van	49
Is daar tegenstander van	15
Staat daar neutraal tegenover	36
Totaal	100

De argumenten waarmee de voorstander van invoering van Engels hun keuze toelichten komen er vooral op neer dat de internationale business een goede beheersing van het Engels vereist. De opleiding moet studenten daarop voorbereiden. Het hanteren van Engels als voertaal en een dagelijkse internationale ‘exposure’ zijn daar facetten van.
De argumenten van de tegenstanders komen er op neer dat de Nederlandse taal minstens ook belangrijk blijft. Enerzijds om beter andere talen te kunnen leren, maar ook omdat een (groot) deel van de afgestudeerden in Nederland zal blijven en Nederlands georiënteerd moet blijven. Bovendien verwachten enkelen dat het onderwijsniveau achteruit zal gaan als er enkel in het Engels lesgegeven wordt. Ten slotte zijn voor de opleiding TMA ook andere talen (Duits, Frans, Spaans) belangrijk. Voor de tegenstanders is tweetaligheid van de opleiding is een betere optie.
De argumenten van degenen die neutraal staan tegenover invoering van het Engels komen voor een groot deel overeen met die van de tegenstanders. Tweetaligheid van de opleiding TMA is goed; Nederlands en Engels zijn beide essentieel; men vreest voor de kwaliteit van het onderwijs; een deel van de afgestudeerden blijft in Nederland wonen en werken; er zijn meer handelstalen van belang dan Engels alleen.

Voor het merendeel van de bedrijven (78 procent) is Engelstaligheid van de opleiding TMA overigens geen voorwaarde voor afgestudeerden om bij die bedrijven te gaan werken. Een vijfde van de bedrijven geeft aan dat dit voor hun wel een voorwaarde is.

Voor bijna de helft van de bedrijven wordt het aantrekkelijker om stagiaires en afgestudeerden van de opleiding TMA aan te nemen, als de opleiding volledig in het Engels wordt gegeven. Voor een kwart van de bedrijven maakt het invoeren van Engels als voertaal geen verschil en voor eveneens een kwart wordt het daardoor niet aantrekkelijker.

Tabel 2.3 – Aantrekkelijkheid van het aannemen van stagiaires en afgestudeerden TMA, als de voertaal van de opleiding Engels zou zijn (in procenten; n=33)

	Stagiaires	Afgestudeerden
Wordt aantrekkelijker	46	48
Wordt niet aantrekkelijker	27	29
Maakt niet uit	27	23

Eerder hebben we aangegeven dat de bedrijven overwegend vinden dat de opleiding TMA een voldoende tot goede basis biedt voor het starten op de arbeidsmarkt en voor het kunnen doorgroeien in het werk. De bedrijven geven aan dat het invoeren van Engels als voertaal voor de opleiding TMA hierin verbetering kan brengen. De verschillen zijn af te leiden uit tabel 2.4. Als de opleiding in het Engels verzorgd wordt meent 62 procent van de bedrijven dat de opleiding een goede basis vormt voor een start op de arbeidsmarkt. Dit is 10 procentpunten hoger dan het oordeel over de huidige opleiding. 59 Procent vindt dat een opleiding in het Engels een goede basis is om door te groeien, dat is 18 procentpunten hoger dan het oordeel over de huidige situatie. Het aandeel bedrijven dat de opleiding geen goede basis vindt zakt als gevolg van het invoeren van Engels als voertaal bovendien van 10 naar 4 procent voor het starten en van 11 naar 7 procent voor het doorgroeien. Uit deze resultaten volgt dat het invoeren van het Engels als voertaal voor de opleiding TMA een betere basis legt onder de startmogelijkheden en doorgroeimogelijkheden van afgestudeerden.

Tabel 2.4 – Inschatting van de mate waarin de opleiding TMA een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, in de huidige situatie en als Engels ingevoerd wordt als voertaal in procenten; n=33)

	Huidige opleiding		Opleiding met Engels als voertaal	
	Start	Doorgroei	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	10	11	4	7
Biedt voldoende basis	38	48	34	34
Biedt goede basis	52	41	62	59

In het gebruik van de argumenten voor of tegen de invoering van Engels als voertaal voor de opleiding TMA blijkt een systematiek te zitten. Uit factoranalyse blijkt dat de argumenten geclusterd kunnen worden in twee factoren, ‘Instrumentele oriëntatie’ en ‘Internationale oriëntatie’. In de bijlage is in een toelichting beschreven hoe deze factoren tot stand zijn gekomen. De Nederlandse oriëntatie, die we bij de alumni en studenten aantreffen (zie elders), is bij de geïnterviewde bedrijven niet aanwezig. Dit achten we logisch omdat de geïnterviewde bedrijven internationaal werken en voor een deel ook buiten Nederland gevestigd zijn.

Tabel 2.4a – Opvattingen van werkgevers over de invoering van Engels als voertaal bij de opleiding TMA (gemiddelde score op 5-punts schaal; n=33)

Oriëntatie	Totaal
Instrumentele oriëntatie	4,13
Internationale oriëntatie	3,71

De werkgevers zijn in hoge mate instrumenteel georiënteerd en matig hoog internationaal georiënteerd (tabel 2.4a). De bedrijven die zich voorstanders tonen van Engels als voertaal voor de opleiding TMA hebben significant een meer internationale én een meer instrumentele oriëntatie dan de bedrijven die zich daar tegenstander van tonen. De oriëntatie van de bedrijven die noch voorstander noch tegenstander zijn, zit daar tussenin.

2.2 Opvattingen van alumni

Oordeel over de gevolgde opleiding TMA

De alumni zijn over het algemeen positief over de aansluiting tussen de opleiding TMA en hun huidige functie. Volgens 9 procent sluit de opleiding goed aan bij de functie en volgens 58 procent is de aansluiting voldoende. Een derde van de alumni is van mening dat de aansluiting matig is. Geen van de alumni beoordeelt de aansluiting als slecht.

We kunnen de aansluiting op vier punten concretiseren, namelijk of de opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk en of het onderwijsniveau in de talen Engels en Nederlands voldoende is om de stage te verrichten en om het beroep te kunnen uitoefenen.

De meerderheid van de alumni is van mening dat de opleiding TMA een voldoende tot goede basis biedt voor zowel de start op de arbeidsmarkt als het doorgroeien in het werk (zie tabel 2.5). De startmogelijkheden op basis van de opleiding worden door een derde van de alumni als goed beoordeeld. De helft van de alumni beoordeelt de doorgroeimogelijkheden als goed. 15 procent meent dat de opleiding geen goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt. Voor de doorgroeimogelijkheden is dat 3 procent.

Tabel 2.5 – Inschatting van de mate waarin de opleiding TMA een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, (in procenten) (n=33)

	Start arbeidsmarkt	Doorgroei werk
Biedt geen goede basis	15	3
Biedt voldoende basis	50	44
Biedt goede basis	35	53
Totaal	100	100

Het niveau van het taalonderwijs wordt door de alumni overwegend als voldoende beoordeeld om de stage te kunnen verrichten en het beroep te kunnen uitoefenen. Minder dan een vijfde van de alumni acht het niveau van het taalonderwijs daarvoor onvoldoende.
De helft van de alumni meent dat zowel het onderwijs in de Engelse taal als in de Nederlandse taal ruim voldoende is voor het verrichten van de stage (tabel 2.6). Voor het uitoefenen van het beroep liggen de percentages wat lager: 35 procent vindt dat het onderwijs in de Engelse taal hiervoor (ruim) voldoende is; 43 procent meent dat het onderwijs in de Nederlandse taal hiervoor (ruim) voldoende is. Van de alumni vindt 12 tot 18 procent dat het taalonderwijs niet voldoende is. Met betrekking tot het uitoefenen van de stage vindt 14 procent dat zowel het onderwijsniveau in de Engelse als in de Nederlandse taal onvoldoende is. Voor het uitoefenen van het beroep acht 18 procent het onderwijs in de Engelse taal onvoldoende en 12 procent het onderwijs in de Nederlandse taal onvoldoende.

Tabel 2.6 – Inschatting niveau taalonderwijs in opleiding TMA ten behoeve van het verrichten van de stage respectievelijk het uitoefenen van het beroep (in procenten, n=45)

	Engelse taal		Nederlandse taal	
	Stage	Beroep	Stage	Beroep
Niet voldoende	14	18	14	12
Matig voldoende	36	47	37	45
(Ruim) Voldoende	50	35	49	43
Totaal	100	100	100	100

De alumni zien over het algemeen goede mogelijkheden voor de opleiding TMA. Vier vijfde van hen zou de opleiding opnieuw kiezen als ze die keus zouden moeten maken. Een vijfde van de alumni geeft aan niet meer opnieuw voor de opleiding TMA te zullen kiezen.

Engels als voertaal voor de opleiding TMA

Voor driekwart van de alumni wordt de opleiding TMA aantrekkelijker als deze volledig in het Engels verzorgd zou worden. Voor een vijfde van hen zou dit de aantrekkelijkheid van de opleiding niet veranderen en voor een klein deel (6 procent) wordt de opleiding daardoor minder aantrekkelijk.
Mocht de voertaal van de opleiding volledig Engels worden, dan meent driekwart van de alumni dat er ook apart onderwijs in de Nederlandse taal moet worden aangeboden.

Tabel 2.7 – Verandering van aantrekkelijkheid van de opleiding TMA indien deze geheel in het Engels verzorgd zou worden (n=47)

Verandering aantrekkelijkheid	Procentueel
Opleiding wordt aantrekkelijker	72
Opleiding wordt minder aantrekkelijk	6
Aantrekkelijkheid opleiding verandert niet	22
Totaal	100

Eerder hebben we gezien dat de alumni TMA vinden dat de huidige opleiding een redelijk goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk. Als Engels als voertaal voor de opleiding wordt ingevoerd, verwachten zij echter een flinke verbetering op dit gebied. Met Engels als voertaal meent bijna driekwart van de alumni dat de opleiding een goede basis biedt voor zowel de start op de arbeidsmarkt als voor de doorgroei in het werk (zie tabel 2.8). Voor de huidige opleiding was een veel kleiner deel die mening toegedaan, respectievelijk een derde en de helft. Voor de opleiding in het Engels is bovendien het aantal alumni dat twijfelt aan de goede basis voor start en doorgroei veel lager. Het aandeel alumni dat vindt dat de opleiding geen goede basis is voor de start op de arbeidsmarkt daalt van 15 procent in de huidige situatie naar 3 procent in de Engelse variant. Het aandeel alumni dat meent dat de opleiding geen goede basis voor doorgroei in het werk daalt van 3 procent zelfs naar 0 procent voor de Engelse variant.

Tabel 2.8 – Inschatting van de mate waarin de opleiding TMA een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, in de huidige situatie en als Engels ingevoerd wordt als voertaal (in procenten) (n=45)

	Huidige opleiding		Opleiding met Engels als voertaal	
	Start	Doorgroei	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	15	3	3	0
Biedt voldoende basis	50	42	23	29
Biedt goede basis	35	50	74	71
Totaal	100	100	100	100

Door middel van een tiental stellingen is nagegaan welk type argumenten voor de alumni een rol spelen in hun opvattingen over de invoering van Engels als voertaal voor de opleiding. In tabel 2.9 zijn de resultaten samengevat in drie oriëntaties: een instrumentele, een internationale en een 'Nederlandse' oriëntatie[5]. De alumni hebben een hoge instrumentele oriëntatie, een matig hoge internationale oriëntatie en een lage Nederlandse oriëntatie.
De mate waarin alumni een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden hangt samen met hun oriëntatie. Alumni die een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden hebben een significant hogere internationale oriëntatie en een significant lagere Nederlandse oriëntatie dan alumni die een Engelstalige opleiding niet aantrekkelijker vinden. De beide groepen verschillen niet wat betreft hun instrumentele oriëntatie.

Tabel 2.9 – Opvattingen van alumni over invoering van Engels als voertaal bij de opleiding TMA (gemiddelde score op 5-punts schaal; n=36)

Oriëntatie	Totaal
Instrumentele oriëntatie	4,26
Internationale oriëntatie	3,86
Nederlandse oriëntatie	1,83

2.3 Opvattingen van zittende studenten

Oordeel over de opleiding TMA

Aan de studenten TMA kan niet de vraag worden voorgelegd hoe zij de opleiding in het algemeen vinden aansluiten bij hun werkpraktijk of functie. Zij hebben over het algemeen nog weinig of geen ervaring met de beroepspraktijk. Een derde van de studenten heeft stage-ervaring en in de meeste gevallen (twee derde) ging het om een stage in Nederland. Daar waar het gaat om aansluiting van de opleiding bij de beroepspraktijk hebben de resultaten dus met name betrekking op verwachtingen van de studenten. We hanteren daarbij dezelfde vier concrete punten van aansluiting, namelijk of de opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk en of het onderwijsniveau in de talen Engels en Nederlands voldoende is om de stage te verrichten en om het beroep te kunnen uitoefenen.

Een meerderheid van de studenten vindt dat de opleiding TMA een goede basis biedt voor zowel een start op de arbeidsmarkt als het doorgroeien in het werk. Respectievelijk 67 en 61 procent is die mening toegedaan (tabel 2.10). De start- en doorgroeimogelijkheden worden door 28 procent van de student als voldoende betiteld. Slechts 5 procent van de studenten meent dat de opleiding geen goede basis biedt voor een start op de arbeidsmarkt. Voor de doorgroeimogelijkheden is dat 11 procent.

Tabel 2.10 – Inschatting van de mate waarin de opleiding TMA een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, (in procenten) (n=172)

	Start arbeidsmarkt	Doorgroei werk
Biedt geen goede basis	5	11
Biedt voldoende basis	28	28
Biedt goede basis	67	61
Totaal	100	100

Het niveau van het taalonderwijs wordt door de studenten overwegend (80 procent of meer) als voldoende beoordeeld om de stage te kunnen verrichten en het beroep te kunnen uitoefenen (tabel 2.11). Een vijfde of minder van de studenten acht het niveau van het taalonderwijs daarvoor onvoldoende. Voor het goed kunnen verrichten van de stage vindt 17 procent het taalniveau Engels en 12 procent het taalniveau Nederlands onvoldoende. Voor het uitoefenen van de beroepspraktijk vindt 20 procent het taalniveau Engels en 7 procent het taalniveau Nederlands onvoldoende.

5 Zie de bijlage voor een toelichting op de totstandkoming van de drie oriëntaties.

Tabel 2.11 – Inschatting niveau taalonderwijs in opleiding TMA ten behoeve van het verrichten van de stage respectievelijk het uitoefenen van het beroep (in procenten; n=172)

	Engelse taal		Nederlandse taal	
	Stage*	Beroep**	Stage*	Beroep**
Onvoldoende	17	20	12	7
Voldoende	83	80	88	93
Totaal	100	100	100	100

** De inschatting van het niveau van het taalonderwijs ten behoeve van de stage is alleen ingevuld door studenten die stage lopen of hebben gelopen, n=52*

*** De inschatting van het niveau van het taalonderwijs ten behoeve van de beroepsuitoefening is ingevuld door vrijwel alle studenten, n=170.*

Een ruime meerderheid van de studenten (bijna twee derde) zou opnieuw kiezen voor de opleiding TMA. Een tiende zou niet opnieuw voor deze opleiding kiezen en een kwart van de studenten weet (nog) niet of ze dat wel of niet zou doen.

Engels als voertaal voor de opleiding TMA

Door invoering van Engels als voertaal voor de opleiding TMA, wordt deze opleiding overwegend minder aantrekkelijk voor de studenten. Voor een kwart van de studenten wordt de opleiding aantrekkelijker als deze volledig in het Engels verzorgd zou worden (tabel 2.12). De aantrekkelijkheid van de opleiding verandert door Engelstaligheid niet voor 29 procent van de studenten. Voor de grootste groep (46 procent) wordt de opleiding echter minder aantrekkelijk door invoering van het Engels als voertaal.
Mocht de opleiding toch volledig Engelstalig worden, dan vindt 80 procent van de studenten overigens dat er binnen de opleiding een apart vak Nederlandse taal moet worden aangeboden.

Tabel 2.12 – Verandering van aantrekkelijkheid van de opleiding TMA indien deze geheel in het Engels verzorgd zou worden (in procenten; n= 174)

Verandering aantrekkelijkheid	Procentueel
Opleiding wordt aantrekkelijker	25
Opleiding wordt minder aantrekkelijk	46
Aantrekkelijkheid opleiding verandert niet	29
Totaal	100

Hiervoor is beschreven dat de opleiding TMA volgens de studenten een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk. Als Engels als voertaal voor de opleiding wordt ingevoerd, verwachten zij een verbetering op dit gebied. Met Engels als voertaal neemt het aandeel studenten dat de opleiding een goede basis vindt toe: voor doorgroei met 12 procentpunten en voor het starten op de arbeidsmarkt met 6 procentpunten (tabel 2.13). Het aandeel studenten dat vindt dat de opleiding geen goede basis biedt neemt af (2 procentpunten) voor doorgroei, maar neemt daarentegen toe (met 4 procentpunten) voor het starten op de

arbeidsmarkt. Het netto resultaat is volgens de studenten dat het invoeren van Engels als voertaal leidt tot een verbetering van de start- en doorgroeimogelijkheden voor afgestudeerden.

Tabel 2.13 – Inschatting van de mate waarin de opleiding TMA een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, respectievelijk in de huidige situatie en als Engels ingevoerd wordt als voertaal (in procenten) (n=172)

	Huidige opleiding		Opleiding met Engels als voertaal	
	Start	Doorgroei	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	5	11	9	9
Biedt voldoende basis	28	28	18	20
Biedt goede basis	67	61	73	71
Totaal	100	100	100	100

Bijna tweederde van de studenten zou de opleiding opnieuw kiezen. We hebben hun ook gevraagd hoe ze hierover denken als de opleiding volledig in de Engels taal aangeboden zou worden. In tabel 2.14 worden de verschillen duidelijk. De conclusie moet zijn dat bij de invoering van Engels als voertaal voor de opleiding TMA er minder studenten (opnieuw) kiezen voor deze opleiding. Het aandeel studenten dat voor de opleiding kiest neemt dan fors af (met 22 procentpunten) en tegelijkertijd neemt het aandeel studenten dat niet voor de opleiding kiest fors toe (met 17 procentpunten).

Tabel 2.14 – Keuzen van studenten voor de opleiding TMA, respectievelijk in de huidige situatie en in een situatie met Engels als voertaal (in procenten; n=172)

	Huidige opleiding	Opleiding met Engels als voertaal
TMA opnieuw kiezen	64	42
TMA niet opnieuw kiezen	10	27
Weet het nog niet	26	31
Totaal	100	100

Ook bij de studenten TMA zien we de drie eerder genoemde oriëntaties terugkeren in hun opvattingen over de invoering van Engels als voertaal voor de opleiding[6]. De oriëntaties van de studenten zijn minder uitgesproken dan die van de werkgevers en alumni. De studenten hebben een matig hoge instrumentele oriëntatie en een matige, gemiddelde internationale en Nederlandse oriëntatie.
De mate waarin studenten een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden hangt significant samen met hun oriëntatie. Studenten die een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden hebben een hogere instrumentele oriëntatie, een hogere internationale oriëntatie en een lagere Nederlandse oriëntatie.

6 Zie de bijlage voor een toelichting op de totstandkoming van de drie oriëntaties.

Tabel 2.15 – Opvattingen van studenten over invoering van Engels als voertaal bij de opleiding TMA (gemiddelde score op 5-punts schaal; n=170)

Oriëntatie	Totaal
Instrumentele oriëntatie	3,79
Internationale oriëntatie	3,29
Nederlandse oriëntatie	3,12

3 Opvattingen over Engels als voertaal in de opleiding IBL

3.1 Opvattingen van werkgevers

Oordeel over de opleiding IBL

De bedrijven menen dat de algemene aansluiting tussen de opleiding IBL en het werken in hun bedrijf voldoende (57 procent) of goed is (32 procent). Een tiende van de bedrijven beoordeelt de aansluiting als matig.

Tabel 3.1 – Inschatting van de aansluiting tussen de opleiding IBL en het werken in de praktijk (in procenten; n=28)

	Procenten
Matige aansluiting	11
Voldoende aansluiting	57
Goede aansluiting	32

Op een aantal punten is doorgevraagd naar de aansluiting van de opleiding IBL en het verrichten van de stage en het werken in het bedrijf:
- de beheersing van de Engelse taal door stagiaires, om hun stage te kunnen verrichten;
- de beheersing van de Engelse taal door afgestudeerden, om in het bedrijf te kunnen werken;
- de mate waarin de opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt;
- de mate waarin de opleiding een goede basis biedt om door te groeien in het werk.

Een groot deel van de bedrijven vindt dat stagiaires de Engelse taal voldoende beheersen om hun stage binnen het bedrijf te kunnen vervullen (89 procent). Voor de afgestudeerden ligt dit aandeel iets lager: 83 procent van de bedrijven meent dat afgestudeerden de Engelse taal voldoende beheersen om binnen het bedrijf te kunnen werken.

Tabel 3.2 – Inschatting van de beheersing van de Engelse taal door stagiaires en afgestudeerden van de opleiding IBL (in procenten; n=28)

	Stagiaires	Afgestudeerden
Wel voldoende	89	83
Niet voldoende	11	17

De bedrijven vinden overwegend dat de opleiding IBL aan afgestudeerden een goede basis biedt om enerzijds te starten op de arbeidsmarkt en anderzijds zich te ontwikkelen en door te groeien in het werk. Dit vindt respectievelijk 64 en 78 procent van de bedrijven (tabel 3.3). Slechts enkele bedrijven menen dat de opleiding onvoldoende basis biedt om te starten (4

procent) en door te groeien (7 procent) op de arbeidsmarkt. De overige bedrijven schatten die basis in op voldoende.

Tabel 3.3 – Inschatting van de mate waarin de opleiding IBL een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk (in procenten; n=28)

	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	4	7
Biedt voldoende basis	32	15
Biedt een goede basis	64	78
Totaal	100	100

Engels als voertaal voor de opleiding IBL

Onder de werkgevers IBL zijn er geen tegenstanders van het volledig invoeren van Engels als voertaal voor de opleiding IBL. Iets meer dan de helft (57 procent) toont zich daar een voorstander van en de overigen staat daar neutraal tegenover.

Tabel 3.4 – Voor- en tegenstanders van invoering van Engels als voertaal voor de opleiding IBL (in procenten; n=28).

	Procenten
Is daar voorstander van	57
Is daar tegenstander van	0
Staat daar neutraal tegenover	43

Argumenten die de voorstanders voor hun keuze aandragen komen er op neer dat het werkveld een goede beheersing van de Engelse taal vereist en dat voor en in veel internationale bedrijven de hoofdtaal Engels is. Een goede beheersing van die taal is nodig en repetitie tijdens de opleiding versterkt die beheersing. Tegelijkertijd nuanceren enkele respondenten hun keuze. Zij stellen dat een goede beheersing van het Nederlands (maar ook het Frans, Duits en Spaans) tevens van belang is. Een tweetalige opleiding vinden sommigen eigenlijk niet zo slecht.
De bedrijven die neutraal staan tegenover het volledig invoeren van Engels als voertaal wijzen ontkennen het belang van Engels niet, maar wijzen er op dat andere talen (Frans, Duits, Russisch) ook van belang zijn. Voor Nederlandse doelgroepen blijft het Nederlands een uiterst belangrijke taal. Tweetaligheid van de opleiding zien zij als voordeel.

Slechts een klein deel van de bedrijven (4 procent) geeft aan dat Engelstaligheid van de opleiding IBL voor hun wel een voorwaarde is om afgestudeerden aan te nemen. Voor de overige bedrijven is Engelstaligheid van de opleiding geen voorwaarde voor afgestudeerden om bij die bedrijven te gaan werken.

Het lijkt er op dat het volledig invoeren van het Engels als voertaal de opleiding IBL voor bedrijven niet aantrekkelijker maakt. Slechts een kwart van de bedrijven meent dat het aannemen van stagiaires en afgestudeerden voor hen aantrekkelijker wordt als de opleiding volledig in het

Engels zou worden gegeven (zie tabel 3.5). Voor bijna een derde wordt het aannemen van stagiaires en afgestudeerden echter niet aantrekkelijker. De overige bedrijven staat hier neutraal tegenover, voor hen verandert de aantrekkelijkheid van stagiaires en afgestudeerden van de opleiding niet door het volledig invoeren van Engels als voertaal. Dit sluit aan bij de hierboven genoemde argumenten voor tweetaligheid van de opleiding IBL. De werkgevers zijn kennelijk tevreden met die tweetaligheid.

Tabel 3.5 – Aantrekkelijkheid van het aannemen van stagiaires en afgestudeerden IBL, als de voertaal van de opleiding volledig Engels zou zijn (in procenten; n=28)

	Stagiaires	Afgestudeerden
Wel aantrekkelijker	25	22
Niet aantrekkelijker	32	30
Neutraal	43	48

Eerder is aangegeven dat het merendeel van de bedrijven meent dat de opleiding IBL voor afgestudeerden een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om zich verder te ontwikkelen in het werk. Het aanbieden van de opleiding IBL volledig in het Engels brengt hier volgens de respondenten echter geen verbetering in. Uit tabel 3.6 kunnen de verschillen worden afgeleid. Weliswaar daalt het aandeel bedrijven dat vindt dat opleiding geen goede startmogelijkheden biedt van 4 procent (voor de huidige opleiding) naar 0 procent (voor de Engelstalige opleiding, maar het aantal bedrijven dat de Engelstalige opleiding een goede basis vindt daalt eveneens ten opzichte van de huidige situatie. Voor de startmogelijkheden bedraagt die daling 5 procent en voor de doorgroeimogelijkheden is dat 8 procent. De bedrijven geven hiermee aan dat een volledig Engelstalige opleiding in hun ogen een minder goede basis biedt voor start en doorgroei dan de huidige opleiding, die deels in het Engels en deels in het Nederlands wordt verzorgd. Deze resultaten zouden ook verklaard kunnen worden met de hierboven aangehaalde argumenten voor tweetaligheid.

Tabel 3.6 – Inschatting van de mate waarin de opleiding IBL een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, in de huidige situatie en als Engels ingevoerd wordt als voertaal (in procenten; n=33)

	Huidige opleiding		Opleiding met Engels als voertaal	
	Start	Doorgroei	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	4	7	0	7
Biedt voldoende basis	32	15	41	22
Biedt goede basis	64	78	59	70

Factoranalyse laat zien dat de argumenten voor invoering van Engels als voertaal voor de opleiding geclusterd kunnen worden in twee oriëntaties, een ‘Instrumentele’ en ‘Internationale’[7]. De Nederlandse oriëntatie, die we bij de alumni en studenten aantreffen (zie elders), is bij de geïnterviewde bedrijven niet aanwezig. Zoals eerder opgemerkt achten we dit logisch omdat de

7 Zie de bijlage voor een toelichting op de totstandkoming van de drie oriëntaties.

geïnterviewde bedrijven internationaal werken en voor een deel ook buiten Nederland gevestigd zijn.

Tabel 3.6a – Opvattingen van werkgevers over de invoering van Engels als voertaal bij de opleiding IBL (gemiddelde score op 5-punts schaal; n=11)

Oriëntatie	Totaal
Instrumentele oriëntatie	4,07
Internationale oriëntatie	3,56

De werkgevers zijn in tamelijk hoge mate instrumenteel georiënteerd en matig hoog internationaal georiënteerd (tabel 3.6a). Voor en tegenstanders van invoering van Engels als voertaal verschillen in hun oriëntatie. De bedrijven die voorstander zijn van invoering van Engels als hebben een hogere internationale én hogere instrumentele oriëntatie dan de bedrijven die hier neutraal tegenover staan. Onder de bedrijven waren er geen tegenstanders van invoering van het Engels.

3.2 Opvattingen van alumni

Oordeel over de opleiding IBL

De alumni zijn in meerderheid positief over de aansluiting tussen de opleiding IBL en hun huidige functie. Volgens 6 van hen sluit de opleiding voldoende of goed aan bij hun functie. 3 alumni vinden dat de aansluiting matig is. Geen van de alumni beoordeelt de aansluiting als slecht.

Net als bij TMA kunnen we de aansluiting op vier punten concretiseren, namelijk of de opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk en of het onderwijsniveau in de talen Engels en Nederlands voldoende is om de stage te verrichten en om het beroep te kunnen uitoefenen.

De meerderheid van de alumni (9) is van mening dat de opleiding IBL een voldoende tot goede basis biedt voor zowel de start op de arbeidsmarkt als het doorgroeien in het werk (zie tabel 3.7). 3 alumni vinden dat de opleiding goede startmogelijkheden biedt en 6 alumni beoordelen de doorgroeimogelijkheden als goed. 2 alumni beoordelen zowel de startmogelijkheden als de doorgroeimogelijkheden als onvoldoende.

Tabel 3.7 – Inschatting van de mate waarin de opleiding IBL een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk (aantallen alumni)

	Start arbeidsmarkt	Doorgroei werk
Biedt geen goede basis	2	2
Biedt voldoende basis	6	3
Biedt goede basis	3	6
Totaal	11	11

Vrijwel alle alumni beoordelen het niveau van het taalonderwijs als voldoende (2 of 3) of ruim voldoende (7 tot 9) voor het verrichten van de stage en het uitoefenen van het beroep te kunnen (tabel 3.8). De enige onvoldoende geldt voor het niveau van het Nederlands onderwijs in relatie tot het verrichten van de stage.

Tabel 3.8 – Inschatting niveau taalonderwijs in de opleiding IBL ten behoeve van het verrichten van de stage respectievelijk het uitoefenen van het beroep (in procenten, n=11)

	Engelse taal		Nederlandse taal	
	Stage	Beroep	Stage	Beroep
Niet voldoende	0	0	1	0
Matig voldoende	2	3	2	3
(Ruim) Voldoende	9	8	7	7
Totaal	11	11	10	10

De alumni IBL zijn over het algemeen tevreden met de mogelijkheden van de opleiding IBL. Een meerderheid van hen (8) kiest de opleiding opnieuw als zij voor die keus zouden staan. 3 alumni kiezen niet opnieuw voor de opleiding IBL.

Engels als voertaal voor de opleiding IBL

Voor 7 van de 11 alumni wordt de opleiding IBL aantrekkelijker als deze volledig in het Engels verzorgd zou worden. Voor 2 van hen zou dit de aantrekkelijkheid van de opleiding niet veranderen en voor eveneens 2 alumni wordt de opleiding daardoor minder aantrekkelijk.
Alle alumni op een na, zijn overigens van mening dat als de opleiding volledig in het Engels wordt aangeboden, er daarnaast ook Nederlands taalonderwijs moet worden aangeboden.

Tabel 3.9 – Verandering van aantrekkelijkheid van de opleiding IBL indien deze geheel in het Engels verzorgd zou worden (n=11)

	Aantal
Opleiding wordt aantrekkelijker	7
Opleiding wordt minder aantrekkelijk	2
Aantrekkelijkheid opleiding verandert niet	2

Hiervoor hebben we gezien dat de alumni IBL menen dat de huidige opleiding IBL een redelijk goede basis biedt om door te groeien in het werk. Met de invoering van Engelse als voertaal verwachten zij dat de opleiding een iets betere basis biedt voor het starten op de arbeidsmarkt (tabel 3.10). Gezien het geringe aantal respondenten zijn ook de verschillen klein. In de Engelse variant menen 7 alumni dat de opleiding een goede basis biedt voor zowel de start op de arbeidsmarkt als de doorgroei in het werk. Voor de huidige opleiding waren dat er respectievelijk 3 en 6. Het aantal alumni dat de opleiding geen goede basis voor doorgroei vindt is in de Engelse variant echter één hoger dan in de huidige variant.

Tabel 3.10 – Inschatting van de mate waarin de opleiding IBL een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, in de huidige situatie en als Engels ingevoerd wordt als voertaal (in aantallen) (n=11)

	Huidige opleiding		Opleiding met Engels als voertaal	
	Start	Doorgroei	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	2	2	2	3
Biedt voldoende basis	6	3	2	1
Biedt goede basis	3	6	7	7

Door middel van een tiental stellingen is nagegaan welk type argumenten voor de alumni een rol spelen in hun opvattingen over de invoering van Engels als voertaal voor de opleiding. In tabel 3.11 zijn de resultaten samengevat in drie oriëntaties: een instrumentele, een internationale en een 'Nederlandse' oriëntatie[8]. De alumni hebben een hoge instrumentele oriëntatie, een matige internationale oriëntatie en een relatief lage Nederlandse oriëntatie.
Of alumni een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden of niet hangt samen met hun oriëntatie. Alumni die een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden hebben een significant hogere instrumentele oriëntatie en een significant lagere Nederlandse oriëntatie dan alumni die een Engelstalige opleiding niet aantrekkelijker vinden. De beide groepen verschillen niet significant wat betreft hun internationale oriëntatie.

Tabel 3.11 – Opvattingen van alumni over invoering van Engels als voertaal bij de opleiding IBL (gemiddelde score op 5-punts schaal; n=11)

Oriëntatie	Totaal
Instrumentele oriëntatie	4,18
Internationale oriëntatie	3,64
Nederlandse oriëntatie	2,64

8 Zie de bijlage voor een toelichting op de totstandkoming van de drie oriëntaties.

3.3 Opvattingen van zittende studenten

Oordeel over de opleiding IBL

De studenten IBL hebben over het algemeen nog weinig of geen ervaring met de beroepspraktijk. Slechts een klein deel van hen (13 studenten) heeft stage-ervaring en voor twee derde daarvan ging het om een stage in Nederland. De onderstaande resultaten met betrekking tot aansluiting van de opleiding bij de beroepspraktijk hebben dus met name betrekking op verwachtingen van de studenten.
We hanteren daarbij dezelfde vier concrete punten van aansluiting, namelijk of de opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk en of het onderwijsniveau in de talen Engels en Nederlands voldoende is om de stage te verrichten en om het beroep te kunnen uitoefenen.

De studenten hebben zeer positieve verwachtingen over de mogelijkheden op de arbeidsmarkt die de opleiding biedt. Tabel 3.12 laat zien dat een zeer ruime meerderheid van de studenten meent dat de opleiding IBL een goede basis biedt voor zowel een start op de arbeidsmarkt (81 procent) als het doorgroeien in het werk (82 procent). Er zijn maar weinig studenten (1 á 2 procent) die menen dat de opleiding geen goede basis biedt om te starten en door te groeien in hun beroep.

Tabel 3.12 – Inschatting van de mate waarin de opleiding IBL een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk (in procenten; n=142)

	Start arbeidsmarkt	Doorgroei werk
Biedt geen goede basis	1	2
Biedt voldoende basis	18	16
Biedt goede basis	81	82
Totaal	100	100

Het niveau van het taalonderwijs wordt door de studenten overwegend als voldoende ingeschat. Van de 13 studenten[9] die stage hebben gelopen vinden er 2 dat het taalniveau Engels onvoldoende is voor het goed kunnen verrichten van de stage, voor het taalniveau van Nederlands is dat 1 student. Van de hele groep studenten (n=141) verwacht maar een klein deel dat het taalniveau onvoldoende is voor het werken in de beroepspraktijk (respectievelijk 5 procent voor Engels en 3 procent voor Nederlands).

9 Deze vraag is alleen beantwoord door de studenten die stage hebben gelopen.

Tabel 3.13. – Inschatting niveau taalonderwijs in opleiding IBL ten behoeve van het verrichten van de stage respectievelijk het uitoefenen van het beroep (in procenten)

	Engelse taal		Nederlandse taal	
	Stage*	Beroep**	Stage*	Beroep**
Onvoldoende	15	5	8	3
Voldoende	85	95	92	97
Totaal	100	100	100	100

* *De inschatting van het niveau van het taalonderwijs ten behoeve van de stage is alleen ingevuld door een kleine groep studenten die stage lopen of hebben gelopen, n=13.*

** *De inschatting van het niveau van het taalonderwijs ten behoeve van de beroepsuitoefening is ingevuld door vrijwel alle studenten, n=141.*

Engels als voertaal voor de opleiding IBL

Door invoering van Engels als voertaal voor de opleiding IBL, wordt deze opleiding overwegend minder aantrekkelijk voor de studenten. De opleiding wordt voor een kwart van de studenten aantrekkelijker, als deze volledig in het Engels verzorgd zou worden. Voor 29 procent van de studenten zal de aantrekkelijkheid van de opleiding niet veranderen door de Engelstaligheid. De opleiding wordt door invoering van het Engels als voertaal echter minder aantrekkelijk voor de grootste groep studenten (46 procent).
Mocht de opleiding toch volledig Engelstalig worden, dan vindt maar liefst 86 procent van de studenten dat Nederlandse taal binnen de opleiding als een apart vak moet worden aangeboden.

Tabel 3.14. – Verandering van aantrekkelijkheid van de opleiding IBL indien deze geheel in het Engels verzorgd zou worden (in procenten; n= 142)

Verandering aantrekkelijkheid	Procentueel
Opleiding wordt aantrekkelijker	25
Opleiding wordt minder aantrekkelijk	44
Aantrekkelijkheid opleiding verandert niet	31
Totaal	100

Hiervoor is aangegeven dat de opleiding IBL volgens de studenten een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk. Als Engels als voertaal voor de opleiding wordt ingevoerd, verwachten zij echter dat de start- en doorgroeimogelijkheden minder worden (tabel 3.15). Voor de Engelse variant zijn minder studenten van mening dat de opleiding een goede basis biedt en zijn meer studenten van mening dat de opleiding geen goede basis biedt.

Tabel 3.15. – Inschatting van de mate waarin de opleiding IBL een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt en door te groeien in het werk, respectievelijk in de huidige situatie en als Engels ingevoerd wordt als voertaal (in procenten; n=142)

	Huidige opleiding		Opleiding met Engels als voertaal	
	Start	Doorgroei	Start	Doorgroei
Biedt geen goede basis	1	2	6	8
Biedt voldoende basis	18	16	15	15
Biedt goede basis	81	82	79	77
Totaal	100	100	100	100

In de huidige situatie zou een ruime meerderheid van de studenten (vier vijfde) opnieuw kiezen voor de opleiding IBL. 5 Procent van de studenten zou niet opnieuw voor deze opleiding kiezen en 15 procent weet (nog) niet of ze dat wel of niet zou doen (tabel 3.16). We hebben hen ook gevraagd hoe ze hierover denken als de opleiding volledig in de Engelse taal aangeboden zou worden. De conclusie moet zijn er minder studenten (opnieuw) zullen kiezen voor de opleiding IBL als deze volledig Engelstalig is. Het aandeel studenten dat niet voor de opleiding kiest zal fors toenemen (met 17 procentpunten) en het aandeel studenten dat wel voor de opleiding kiest zal fors af nemen (met 36 procentpunten).

Tabel 3.16. – Keuzen van studenten voor de opleiding IBL, respectievelijk in de huidige situatie en in een situatie met Engels als voertaal (in procenten; n=142)

	Huidige opleiding	Opleiding met Engels als voertaal
IBL opnieuw kiezen	80	44
IBL niet opnieuw kiezen	5	33
Weet het nog niet	15	23
Totaal	100	100

In de opvattingen van studenten over de invoering van Engels als voertaal voor de opleiding IBL zijn de eerdergenoemde drie oriëntaties terug te vinden[10]. Over het geheel genomen zijn de oriëntaties van de studenten niet uitgesproken. Zij hebben gemiddeld een matig hoge instrumentele oriëntatie en een matige internationale en Nederlandse oriëntatie (tabel 3.17).
Studenten die een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden hebben een significant hogere instrumentele oriëntatie en een significant lagere Nederlandse oriëntatie dan studenten die een Engelse opleiding niet aantrekkelijker vinden.

10 Zie de bijlage voor een toelichting op de totstandkoming van de drie oriëntaties.

Tabel 3.17 – Opvattingen van studenten over invoering van Engels als voertaal bij de opleiding IBL (gemiddelde score op 5-punts schaal; n=140)

Oriëntatie	Totaal
Instrumentele oriëntatie	3,72
Internationale oriëntatie	3,18
Nederlandse oriëntatie	3,14

4 Resultaten onderzoek potentiële studenten

4.1 Bekendheid met en interesse voor TMA en IBL

De bacheloropleidingen TMA en IBL zijn redelijk goed bekend bij de leerlingen. Twee vijfde van de leerlingen kent de opleidingen TMA en IBL en weet wat het verschil daartussen is (40 procent). Vrijwel allemaal wijzen ze daarbij op de gerichtheid op Azië van TMA en het meer algemene internationale karakter van IBL. De derde bachelorstudie van de RBS, International Business and Managementstudies (IBMS), lijkt bij de leerlingen wat minder bekend, althans, minder leerlingen weten wat het verschil tussen deze opleiding en de opleidingen TMA en IBL (respectievelijk 26 en 16 procent kent het verschil). Het onderzoek concentreert zich op de opleidingen TMA en IBL, de opleiding IBMS is verder niet in het onderzoek betrokken.

Naast de bekendheid van leerlingen met de opleidingen TMA en IBL is het voor de RBS van belang om te weten of deze opleidingen voor leerlingen een optie zijn als vervolgopleiding.
Uit de resultaten blijkt dat bijna de helft van de leerlingen niet geïnteresseerd is in een vervolgopleiding TMA of IBL (48 procent). Ruim een kwart van de leerlingen weet nog niet of zij voor een van deze opleidingen zou kiezen (28 procent). Een kwart van de leerlingen heeft wel interesse in TMA of IBL als vervolgopleiding (zie figuur 1).

Figuur 1 – Interesse van leerlingen in een opleiding TMA of IBL, in absolute aantallen (n=305)

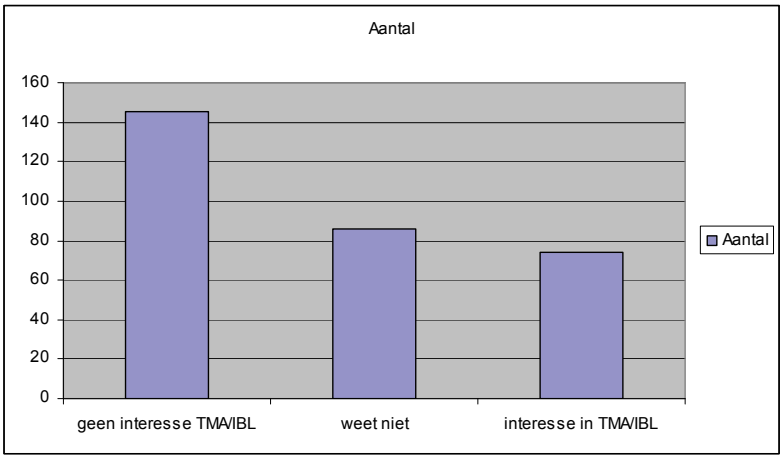

Welke opleiding dat precies moet worden is voor de leerlingen nog niet helemaal duidelijk. Van de geïnteresseerde leerlingen heeft 9,5 procent interesse uitgesproken voor de opleiding TMA en 45 procent voor de opleiding IBL. 46 Procent van de geïnteresseerden vindt echter beide opleidingen interessant. In figuur 2 is de verdeling van de interesse van de leerlingen weergegeven in absolute aantallen.

Figuur 2 – Verdeling van interesse van leerlingen voor de opleidingen TMA en IBL, in absolute aantallen (n=74)

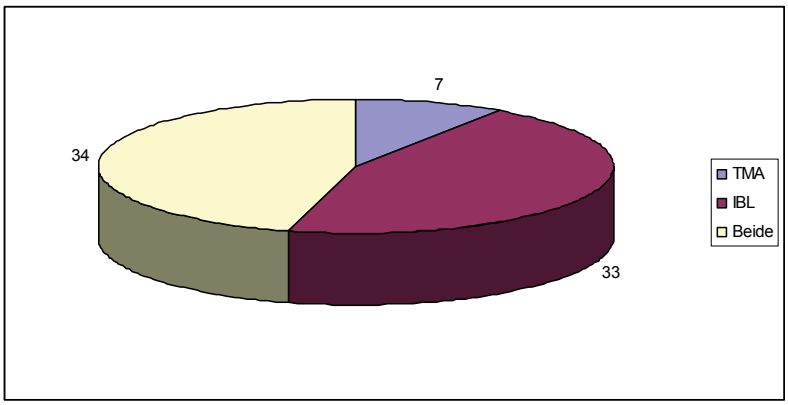

De geïnteresseerde leerlingen volgen met name een havo of mbo opleiding (tabel 4.1). De interesse bij vwo-leerlingen is kleiner. De helft van de havo-leerlingen heeft geen interesse in een opleiding TMA of IBL, voor vwo en mbo-leerlingen is dat respectievelijk 45 en 41 procent.

Tabel 4.1 – Interesse in een vervolgopleiding TMA/IBL naar vooropleiding (in procenten)

	Havo	VWO	MBO	Totaal
Interesse in TMA/IBL	26	18	28	24
Weet niet	22	37	31	29
Geen interesse in TMA/IBL	52	45	41	46
Totaal	100	100	100	100

Het zijn met name leerlingen die momenteel een technisch of economisch georiënteerde opleiding volgen, die interesse tonen voor een opleiding TMA/IBL.
Van havo en vwo-leerlingen met een profiel Economie en Maatschappij, heeft een derde interesse, eveneens een derde heeft geen interesse (tabel 4.2). De interesse bij leerlingen met een profiel Natuur en Techniek ligt een fractie lager. Van de leerlingen met een profiel Cultuur en Maatschappij of Natuur en Gezondheid heeft een meerderheid geen interesse.

Tabel 4.2 – Interesse voor een vervolgopleiding TMA/IBL van havo en vwo-leerlingen naar opleidingsprofiel (in procenten, n=230)

	Economie en Maatschappij	Natuur en Techniek	Cultuur en Maatschappij	Natuur en Gezondheid
Interesse in TMA/IBL	34	28	14	8
Weet niet	32	35	20	18
Geen interesse in TMA/IBL	34	37	66	74
Totaal	100	100	100	100

Bij de mbo-leerlingen is de interesse het grootst bij leerlingen die een technische (40 procent) of een economische (32 procent) opleiding volgen (tabel 4.3). Van de leerlingen die een opleiding volgen gericht op zorg en welzijn heeft het merendeel (81 procent) geen interesse voor een opleiding TMA/IBL.

Tabel 4.3 – Interesse voor een vervolgopleiding TMA/IBL van mbo-leerlingen naar sector (in procenten, n=75)

	Techniek	Economie	Zorg en Welzijn
Interesse in TMA/IBL	40	32	6
Weet niet	33	36	13
Geen interesse in TMA/IBL	27	32	81
Totaal	100	100	100

De interesse voor een internationale opleiding kan samenhangen met het beheersen van talen door de leerlingen. Aan de leerlingen is gevraagd om een inschatting te geven van de mate waarin ze de Nederlandse en Engelse taal beheersen (goed, voldoende of onvoldoende). De Nederlandse taal wordt overwegend voldoende tot goed beheerst; 6 potentiële studenten beheersen het Nederlands onvoldoende. De Engelse taal wordt door een zesde (17 procent) van de potentiële studenten onvoldoende beheerst.

Leerlingen die interesse hebben in de opleiding TMA of IBL, zijn relatief wat vaker leerlingen die de Engelse taal voldoende of goed beheersen (25 procent vs. 19 procent). Omgekeerd geldt ook dat leerlingen die geen interesse hebben in de opleiding TMA of IBL wat vaker afkomstig zijn uit de groep leerlingen die de Engelse taal onvoldoende beheersen (56 procent vs. 46 procent). De leerlingen die nog niet weten of ze interesse hebben in een opleiding TMA of IBL komen ongeveer even vaak uit de groep onvoldoende als voldoende/goede beheersing van het Engels. De verschillen zijn niet significant.

Er is niet nagegaan of interesse in een opleiding TMA of IBL samenhangt met de beheersing van de Nederlandse taal, vanwege de invariantie in deze laatste variabele (er zijn slechts 6 leerlingen die aangeven de Nederlandse taal onvoldoende te beheersen).

4.2 Engels als voertaal in de opleidingen TMA en IBL

Voor de leerlingen die interesse hebben in een opleiding TMA of IBL en voor leerlingen die dit nog niet weten (n=162), gaat een lichte voorkeur uit naar een opleiding gedeeltelijk in het Nederlands en gedeeltelijk in het Engels. Bijna de helft van de leerlingen spreekt deze voorkeur uit. Voor ruim een kwart van de leerlingen is de voorkeurstaal Nederlands. Ongeveer een zesde van de leerlingen heeft een voorkeur voor een opleiding geheel in het Engels (tabel 4.4).

Tabel 4.4 – Taalvoorkeur van leerlingen voor de opleidingen TMA /IBL (n=162)

	Procentueel
Nederlands	29
Engels	17
Gedeeld Nederlands Engels	47
Geen taalvoorkeur	7
Totaal	100

Het zou voor de leerlingen, die interesse hebben in de opleiding TMA of IBL of dit nog niet weten, wel wat uitmaken of de opleiding geheel in het Engels gegeven zou worden. Voor 44 procent wordt de opleiding daardoor minder aantrekkelijk. Voor 18 procent wordt de opleiding daardoor echter aantrekkelijker. Voor 38 procent verandert de aantrekkelijkheid van de opleiding niet als deze geheel in het Engels verzorgd zou worden (zie tabel 4.5). In dit opzicht constateren we geen grote verschillen tussen leerlingen die wel interesse hebben en leerlingen die dit nog niet weten.

Tabel 4.5 – Verandering van aantrekkelijkheid van de opleiding indien deze geheel in het Engels verzorgd zou worden (in procenten, n=160)

	Totaal	Wel interesse	Weet niet
Opleiding wordt aantrekkelijker	18	20	16
Opleiding wordt minder aantrekkelijk	44	45	43
Aantrekkelijkheid opleiding verandert niet	38	35	41
Totaal	100	100	100

Evenals bij de analyses van de andere groepen respondenten vinden we in de opvattingen van de potentiële studenten drie oriëntaties terug, een instrumentele, een internationale en een Nederlandse oriëntatie[11].
De potentiële studenten hebben een matig hoge instrumentele oriëntatie, een matige internationale oriëntatie en een gemiddelde Nederlandse oriëntatie (tabel 4.6).

Tabel 4.6 – Opvattingen van leerlingen over invoering van Engels als voertaal bij de opleidingen TMA en IBL (gemiddelde score op 5-punts schaal; n=305)

Oriëntatie	Totaal
Instrumentele oriëntatie	3.85
Internationale oriëntatie	3.24
Nederlandse oriëntatie	3.01

De interesse van leerlingen om een opleiding TMA/IBL te gaan volgen hangt samen met deze oriëntatie. Leerlingen die interesse hebben in de opleidingen TMA/IBL scoren significant hoger

11 Zie de bijlage voor een toelichting op de totstandkoming van de drie oriëntaties.

op ‘internationale oriëntatie’ en lager op ‘Nederlandse oriëntatie’ dan leerlingen die geen interesse hebben in deze opleidingen. De geïnteresseerde leerlingen scoren ook hoger op ‘Instrumentele oriëntatie’, maar dit verschil is niet significant.
Leerlingen die nog niet weten of zij interesse hebben in een opleiding TMA/IBL scoren significant lager op de ‘Internationale oriëntatie’ dan leerlingen die wel interesse hebben. Zij scoren bovendien significant lager op ‘Nederlandse oriëntatie dan leerlingen die geen interesse hebben.
Ook de aantrekkelijkheid van een Engelstalige opleiding vertoont samenhang met de oriëntatie van de leerlingen. Leerlingen die een Engelstalige opleiding aantrekkelijker vinden zijn meer instrumenteel, meer internationaal en minder Nederlands georiënteerd dan leerlingen die een Engelstalige opleiding minder aantrekkelijk vinden

5 Conclusies

5.1 Inleiding

RBS heeft het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) gevraagd onderzoek te doen naar de opvattingen van studenten en werkgevers over het invoeren van Engels als voertaal voor de opleidingen TMA en IBL.

Gezien de genoemde doelgroepen gaat het bij het vraagstuk over de wenselijkheid van invoering van Engels als voertaal om de gevolgen die dit kan hebben voor zowel de instroom van studenten in de opleiding als voor de instroom van afgestudeerden op de arbeidsmarkt. Het onderzoek is breed opgezet. Om een beeld te schetsen van eventuele gevolgen van de invoering van Engels als voertaal in de opleidingen TMA en IBL is informatie verzameld bij werkgevers, alumni en studenten van beide opleidingen en van leerlingen in het havo, vwo en mbo (potentiële studenten).
Werkgevers kunnen uitspraken doen over de wenselijkheid en gevolgen van invoering van Engels als voertaal voor de aansluiting van de opleiding op de beroepspraktijk en kansen/mogelijkheden op de arbeidsmarkt.
Alumni kunnen hier, vanuit een ander perspectief, ook uitspraken over doen. Daarnaast kunnen zij als oud-studenten ook de wenselijkheid bezien vanuit het perspectief van het deelnemen aan dat onderwijs.
Studenten kunnen de wenselijkheid van invoering van Engels als voertaal bezien vanuit het deelnemen aan dat onderwijs. Zij hebben over het algemeen geen ervaring met de beroepspraktijk, maar zij hebben wel verwachtingen over aansluiting met de beroepspraktijk en hun kansen/mogelijkheden op de arbeidsmarkt.
Potentiële studenten, leerlingen havo, vwo en mbo, hebben geen ervaring met de beroepspraktijk, noch met de opleidingen TMA en IBL. Hun verwachtingen over het onderwijs dat zij in de toekomst willen gaan volgen, zijn echter wel van belang voor mate waarin zij in dat onderwijs instromen.

5.2 Engels als voertaal in de opleiding TMA

De werkgevers, alumni en studenten zijn overwegend positief over de opleiding TMA. Op grond van de resultaten van het onderzoek concluderen we dat een meerderheid van hen zich kan scharen achter het volgende beeld:
- de aansluiting tussen de opleiding en de praktijk is goed;
- het niveau van het taalonderwijs Engels is voldoende tot goed;
- het niveau van het taalonderwijs Nederlands is voldoende tot goed;
- de opleiding biedt een goede basis aan afgestudeerden voor een start op de arbeidsmarkt;
- de opleiding biedt een goede basis aan afgestudeerden voor doorgroei in het werk

Een groot aantal alumni en studenten zou opnieuw kiezen voor de opleiding TMA. Daaruit leiden we af dat de opleiding voor geïnteresseerden aantrekkelijk is en deze aantrekkelijkheid ook behouden blijft als afgestudeerden gaan werken in de beroepspraktijk.

Bij de potentiële studenten is ons opgevallen dat de opleiding TMA relatief bekend is bij leerlingen en dat er onder leerlingen interesse is om deze opleiding te gaan volgen.

Over de invoering van het Engels als voertaal binnen de opleiding TMA bestaat minder eensgezindheid. Op basis van de resultaten van het onderzoek trekken we de volgende conclusies.

1. *Werkgevers en alumni staan over het algemeen positief tegenover een Engelstalige opleiding.*
   Onder de werkgevers is het aantal voorstanders ruim drie keer zo groot als aantal tegenstanders. Over het geheel genomen vinden de werkgevers het aantrekkelijker om stagiaires en afgestudeerden aan te nemen als deze een Engelstalige opleiding hebben gevolgd. Voor alumni is een Engelstalige opleiding aantrekkelijker. Een Engelstalige opleiding biedt in de ogen van zowel werkgevers als alumni een betere basis om te starten op de arbeidsmarkt en om door te groeien in het werk.

2. *Studenten en potentiële studenten staan niet positief tegenover een Engelstalige opleiding.*
   Voor studenten en potentiële studenten neemt de aantrekkelijkheid van de opleiding af als Engels als voertaal wordt ingevoerd. Studenten zijn in dat geval bovendien minder geneigd om opnieuw voor de opleiding te kiezen. Ondanks dat studenten een Engelstalige opleiding minder aantrekkelijk vinden, leidt dit in hun ogen wel tot betere mogelijkheden in termen van start en doorgroei op de arbeidsmarkt. Een groot aantal potentiële studenten heeft een voorkeur voor tweetalig onderwijs; gedeeltelijk in het Nederlands en gedeeltelijk in het Engels. Slechts een klein deel spreekt een voorkeur uit voor volledig Engelstalig onderwijs.

5.3 Engels als voertaal in de opleiding IBL

De werkgevers, alumni en studenten zijn overwegend positief over de opleiding IBL. Op grond van de resultaten van het onderzoek concluderen we dat een meerderheid van hen zich kan scharen achter het volgende beeld:
- de aansluiting tussen de opleiding en de praktijk is voldoende;
- het niveau van het taalonderwijs Engels is voldoende tot goed;
- het niveau van het taalonderwijs Nederlands is voldoende tot goed;
- de opleiding biedt een goede basis aan afgestudeerden voor een start op de arbeidsmarkt;
- de opleiding biedt een goede basis aan afgestudeerden voor doorgroei in het werk.

Een groot aantal alumni en studenten zou opnieuw kiezen voor de opleiding IBL. Daaruit leiden we af dat de opleiding voor geïnteresseerden aantrekkelijk is en deze aantrekkelijkheid ook behoud.

Bij de potentiële studenten is ons opgevallen dat de opleiding IBL relatief bekend is bij leerlingen en dat er onder leerlingen interesse is om deze opleiding te gaan volgen.

Over de invoering van het Engels als voertaal binnen de opleiding IBL bestaat minder eensgezindheid. Op basis van de resultaten van het onderzoek trekken we de volgende conclusies.

3. *Alumni IBL staan over het algemeen positief tegenover een Engelstalige opleiding.*
   Voor de alumni is een Engelstalige opleiding aantrekkelijker. In hun ogen biedt een Engelstalige opleiding bovendien een betere basis om te starten op de arbeidsmarkt. Voor de doorgroeimogelijkheden constateren zij echter geen verschil.

4. *De resultaten met betrekking tot de werkgevers IBL is niet zo duidelijk.*
   Een (kleine) meerderheid van de werkgevers is voorstander van volledige Engelstaligheid van de opleiding, de andere zijn neutraal (geen enkele werkgever toont zich daar tegenstander van). In de toelichting die werkgevers hierbij geven wordt deze opvatting echter genuanceerd. Engels is wel een belangrijke taal binnen het vakgebied, maar ook Nederlands en andere talen zijn van belang. Ook enkele voorstanders wijzen op de aantrekkelijkheid van tweetalig onderwijs.
   Over het geheel genomen maakt een Engelstalige opleiding het voor de werkgevers niet aantrekkelijker om stagiaires en afgestudeerden aan te nemen en evenmin constateren zij verbetering in start- en doorgroeimogelijkheden voor afgestudeerden. Hier houden de oordelen van voorstanders en ‘neutralen’ elkaar in evenwicht.

5. *Studenten en potentiële studenten staan niet positief tegenover een Engelstalige opleiding.*
   Voor studenten en potentiële studenten neemt de aantrekkelijkheid van de opleiding af als Engels als voertaal wordt ingevoerd. Studenten zijn in dat geval bovendien minder geneigd om opnieuw voor de opleiding te kiezen. Engelstaligheid van de opleiding leidt in hun ogen niet tot betere mogelijkheden in termen van start en doorgroei op de arbeidsmarkt. Een groot aantal potentiële studenten heeft een voorkeur voor tweetalig onderwijs, gedeeltelijk in het Nederlands en gedeeltelijk in het Engels. Slechts een klein deel spreekt een voorkeur uit voor Engelstalig onderwijs.

BIJLAGE

Toelichting factoranalyse opvattingen

In een tiental stellingen is gevraagd naar argumenten om de opleiding in het Engels of het Nederlands te verzorgen. Factoranalyse laat zien dat er achter deze argumenten drie onafhankelijke factoren schuilgaan. Bij de analyse is gebruik gemaakt van de methode van Principal Axis Factoring (PAF) met varimax rotatie.
Op grond van de inhoud van de argumenten hebben we deze factoren benoemd als:

- Internationale oriëntatie
- Instrumentele oriëntatie
- Nederlandse oriëntatie

In tabel B1 is aangegeven uit welke argumenten de factoren zijn opgebouwd. Stelling 10 in de tabel past bij geen van de drie factoren en is in de verdere analyses buiten beschouwing gelaten.

Tabel B1. – De drie oriëntaties en bijbehorende argumenten (aangegeven met X)

	Internationale oriëntatie	Instrumentele oriëntatie	Nederlandse oriëntatie
1. Deze opleidingen zijn internationaal georiënteerd en daarom is het beter dat de opleidingen volledig in het Engels worden gegeven.	X		
2. Nederlands wordt door veel minder mensen gesproken dan Engels, dus is het beter om deze opleidingen volledig in het Engels te geven.	X		
3. Engels als voertaal in de gehele opleiding is beter vanwege de doorstroom naar masteropleidingen (die vaak Engelstalig zijn).		X	
4. Engels is voor Nederlanders de belangrijkste handelstaal, dus moet Engels de voertaal in de gehele opleiding zijn.	X		
5. Engels als voertaal in de gehele opleiding vergroot de kans op een baan in het buitenland.		X	
6. Je drukt je het best uit in je eigen taal, dus moet het onderwijs in het Nederlands worden gegeven.			X
7. Engels als voertaal in de gehele opleiding biedt meer mogelijkheden en aansluiting bij het volgen van onderdelen van de opleiding in het buitenland.		X	
8. Nederlands is de officiële taal van Nederland en dus moet het onderwijs in het Nederlands worden verzorgd.			X
9. Met Engels als voertaal in de gehele opleiding, worden de opleidingen aantrekkelijker voor studenten uit het buitenland.		X	
10. Engels als voertaal in de gehele opleiding schrikt studenten af die deze taal niet of niet goed genoeg beheersen.*			

** Dit argument blijkt bij geen van de factoren te passen*

Voor de respondentgroepen alumni, studenten en potentiële studenten is eenzelfde factorstructuur gevonden; voor de werkgevers zijn wel de Internationale en de Instrumentele oriëntatie gevonden, maar blijkt de Nederlandse oriëntatie afwezig. Dit is een logisch gevolg van het feit dat de geïnterviewde bedrijven internationaal werken en voor een deel buiten Nederland gevestigd zijn.

Op basis van de scores op bijbehorende stellingen zijn voor de drie factoren scores vastgesteld op een schaal van 1 tot 5. Een hogere score duidt op een sterkere aanwezigheid van de betreffende oriëntatie.
De interne consistentie van de berekende schalen is voldoende. Cronbach's alpha is .70 of groter (tabel B2). Zoals eerder opgemerkt is de Nederlandse oriëntatie voor de werkgevers niet van toepassing.

Tabel B2. – Betrouwbaarheid berekende factoren (Cronbach's alpha).

	Internationale oriëntatie	**Instrumentele oriëntatie**	**Nederlandse oriëntatie**
Werkgevers	.81	.79	*nvt*
Alumni	.86	.82	.74
Studenten	.83	.70	.79
Potentiële studenten	.76	.72	.73